

INLEIDING

De uitdaging

Hoe zie ik de toekomst? “Waar willen we staan in ons land in pakweg 2060?” Met deze vraag confronteerde ik elf jonge vakgenoten en mezelf. De vraag inspireerde, scherpte de rol die jonge vakgenoten (willen) opnemen en werkte inspirerend: “Dat is haast een onmogelijke vraag om te beantwoorden, maar één die mij wel aan het dromen brengt. Ik kan haast van een totaal andere stad dromen. Wie kan daar nu tegen zijn?”

De afgelopen tien jaar was ik gastdocent in de opleiding master in de stedenbouw en de ruimtelijke planning aan de KU Leuven. Daar ontmoette ik ieder jaar opnieuw jonge geëngageerde mensen. Net zoals ik het hoor van mijn collega's in de andere Vlaamse universiteiten. Dit engagement stimuleert ons ook als docenten stedenbouw en ruimtelijke planning, we treden het vakgebied toch immers een stuk activistisch tegemoet?

De maatschappelijke rol die we van deze jonge mensen verwachten, is niet gering. Lees even de voorstelling van de master in de stedenbouw en de ruimtelijke planning in het onderwijsaanbod van de KU Leuven: “In de master in de stedenbouw en de ruimtelijke planning leer je omgaan met stedenbouwkundige en planologische uitdagingen, leer je een duurzame en kwalitatieve leefomgeving ontwikkelen.”

Net nu, nu we bijna het eerste kwart van de eenentwintigste eeuw doorploegd hebben, zijn de in het citaat genoemde uitdagingen enorm geworden. Wat brengen ons de volgende drie kwarten van deze eeuw? Wat is de gewenste ruimtelijke toekomst van Vlaanderen? Het antwoord

op deze vraag hebben we deels zelf in handen, als samenleving, als mens, als ruimtelijke planner. De toekomst kunnen we wellicht nooit voorspellen, maar met wetenschappelijk inzicht en een goede dosis kritische analyse pogen we wel te kijken naar de toekomst. We hebben immers het lef plannen te maken die in die toekomst worden uitgevoerd. En om die plannen te maken verkennen we mogelijke ontwikkelingen en wensen we die te sturen. Dit is de kern van ons vak, mogelijke toekomst bedenken en erover verhalen in tekst en beeld, en hiervoor interventies voorbereiden. Plannen gaat over de toekomst.

Hoe kijken de jong afgestudeerden van de laatste tien jaar daar nu professioneel tegenaan? Ik vroeg het hen dan ook zeer direct! In dit boek reflecteer ik vanuit hun antwoorden over de sociale en ecologische uitdagingen waar de 'ruimtelijke planning' een wezenlijke bijdrage kan leveren. In dit boek laat ik mij vooral op weg zetten door het werk van recent afgestudeerde ruimtelijke planners en stedenbouwkundigen. Ze zijn allen actief in het brede werkveld waar ze invulling geven aan die grote opdracht: "het ontwikkelen van een duurzame en kwaliteitsvolle leefomgeving". Ik heb met hen gepraat over de projecten die ze vandaag opzetten voor de toekomst, de rol die ze daarin opnemen, de hoop die ze koesteren. Zij symboliseren als het ware 'de toekomst van Vlaanderen'. Ik vroeg me af wat de recent afgestudeerde stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners verwachten, welke bijdrage zij met hun professionele kennis en vaardigheden zien te leveren aan een leefbare omgeving, waar ze het verschil wensen te helpen maken. Waar hopen ze te staan met de leefomgeving in Vlaanderen in pakweg 2060, het moment wanneer zij de fakkel doorgeven aan een nieuwe generatie planners? Ik ben hen zeer dankbaar dat ze dit open en vrij met mij wilden delen.

Geleid door de gesprekken met de 'nieuwe ruimtelijke planners en stedenbouwkundigen', het werk waarbij ze betrokken zijn, verken ik zes uitdagingen. Deze reflectie is niet allesomvattend, maar de selectie lijkt mij een fundamentele verzameling van prangende uitdagingen. Ik vervlecht

deze ervaringen, inzichten en visies met mijn ervaring als ruimtelijke planner, inzichten uit de literatuur en van collega's, en ook hierop aansluitende masterproeven uit de opleiding. Ik ben als het ware op reportage gegaan. De gesprekken hebben mij geïnspireerd, de verwerking ervan, en de lezing van hun projecten, is geheel mijn verantwoordelijkheid.

De zes thema's zijn stuk voor stuk dus grote werven 'waar ruimtelijke planning ertoe doet'. Ruimtelijke planning en stedenbouw gaan over de verdeling, de inrichting en het gebruik van het basisgoed van onze samenleving, de ruimte. Hoe we omgaan met deze hulpbron en hoe we deze gebruiken, bewaren en verdelen zijn cruciale hedendaagse vraagstukken.

Ik kijk naar het werk van ruimtelijke planners en stedenbouwkundigen. Door de ogen van jonge vakgenoten zag ik inspirerende perspectieven. Het gaf mij inzicht in hoe de 'nieuwe ruimtelijke planners en stedenbouwkundigen' invulling geven aan hun rol. In het slothoofdstuk breng ik dit samen en overschouw ik de diverse rollen en hun betekenis, als een soort leidraad, appel, om nieuwe studenten over alle zusteropleidingen heen aan te spreken, te prikkelen. Om beleidsmakers en ervaren vakgenoten scherp te houden.

In de gesprekken die ik voerde in het kader van dit boek en in de vele contacten met studenten in de afgelopen jaren, zinderen de thema's van de klimaatuitdaging en de verdeling van rijkdom en welzijn sterk door. Een leefbare toekomst is het perspectief van dit boek en bij mij kwam spontaan naar voren dat we eigenlijk voortdurend werken aan de 'bevrijding van de toekomst', geprikkeld als ik was door wat David Van Reybrouck onheilspellend benoemt als 'de kolonisatie van de toekomst'.¹ Van Reybrouck waarschuwt voor de kortzichtige wijze waarop we de toekomst van de planeet in gevaar brengen en het gebrek aan antwoord op deze uitdaging: "(we) hebben... nog steeds niets gedaan aan de dramatische manier waarop we nu de toekomst koloniseren."

Iedere jonge generatie dient hoopvol en ambitieus te zijn (iedere oudere generatie trouwens ook). En dit is precies wat ik hoor onder de jonge geëngageerde ruimtelijke planners en stedenbouwkundigen. We willen en kunnen de dreigende kolonisatie van de toekomst tegengaan, we kunnen ons bevrijden en toekomst maken. De jonge generatie vakgenoten zijn misschien wel de ‘bevrijders’ van de toekomst. In dit licht exploreren de jonge vakgenoten hun verbindende rol vanuit een groeiende vakexpertise.

Zullen we ontdekken hoe de toekomst er in 2060 zal uitzien? Nee, dat is niet mogelijk, maar het zet wel aan tot dromen, tot het bedenken van een betere toekomst. Samen kunnen we de aanzet vinden van de juiste ‘bevrijdende’ paden.

Is verbeelden voldoende? Dit ook niet, want tussen droom en daad liggen beslissingen, selectie van middelen, uitwerken en hanteren van geschikte instrumenten, medewerking van velen, ... Verbeelden is echter wel een voorwaarde om tot een resultaatgerichte actie over te gaan.